

Երջանկության մակարդակի գնահատումը ՀՀ-ում

Նավասարդյան Մ. Ա.

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան (Երևան, Հայաստան)
navasardianmichael@gmail.com

Վճռորոշ բառեր: Երջանկություն, երջանկության համաթիվ, սոցիալական հարցում, բարեկեցություն, երջանկության գնահատում, երջանկության վրա ազդող գործոններ

Оценка уровня счастья в Армении

Навасардян М. А.

Армянский государственный экономический университет (Ереван, Армения)
navasardianmichael@gmail.com

Аннотация. Согласно последним исследованиям, чем счастливее общество, тем быстрее будет развиваться та территория, где оно существует и творит. Поэтому очень важно периодически корректировать уровень счастья населения и выяснить факторы, влияющие на него, учитывая национальные и региональные особенности. Основываясь на опыте исследований, проведенных до этого относительно счастья, и их количественных оценках, посредством социального опроса, проведенного в апреле и мае 2020 года, были определены роль и значимость факторов, лежащих в основе анализа индекса счастья, а также других приоритетов в достижении счастья армянского общества.

Ключевые слова: Счастье, индекс счастья, социальный опрос, благосостояние, оценка счастья, факторы влияющие на счастье

The Assessment of the level of happiness in Armenia

Navasardyan M. A.

Armenian State University of Economics (Yerevan, Armenia)
navasardianmichael@gmail.com

Abstract: According to recent studies, the happier the society, the faster the territory where it exists and creates will develop. Therefore, it is very important to periodically adjust the level of happiness of the population and find out the factors affecting it, taking into account national and regional characteristics. Based on the experience of previous studies on happiness and their quantitative assessments, a social survey conducted in April and May 2020 determined the role and significance of the factors underlying the analysis of the happiness index, as well as other priorities in achieving the happiness of the Armenian society.

Keywords: Happiness, happiness index, social survey, prosperity, the assessment of happiness, factors affecting happiness

Երջանկությունն եզրույթը, լինելով ոչ միանշանակ, սուբյեկտիվ, բացատրության համար խրթին և վերլուծության համար՝ լայնամասշտաբ, հազարամյակներ շարունակ եղել է, կա ու թերևս կմնա մարդկության ուշադրության կենտրոնում: Դրան անդրադաձ է կատարվել մարդկության էվոլյուցիայի բոլոր ժամանակներում և հասարակական կյանքի բազմաթիվ ոլորտների կողմից, մեկնաբանվել, ուսումնասիրվել ու գնահատվել է տարբեր տեսանկյուններից, որոնք երբեմն նաև հակասական են: Սակայն մի բան պարզ է՝ երջանկությունն իր ուրույն տեղն ունի հասարակության կյանքում, իսկ հենց հասարակության կյանքը, ինչպես նաև սպասումները, վարքագիծն ու նախասիրություններն են պայմանավորում յուրաքանչյուր երկրի տնտեսական կյանքը: Երջանկության տնտեսագիտությունը անդրադառնում է սրան. կիրառում է տնտեսաչափական

վերլուծություն՝ պարզելու, թե ինչ գործոններ են բարձրացնում և նվազեցնում մարդու երջանկությունը, բարեկեցությունը և կյանքի որակը: Այն ոչ թե ներկայացնում է երջանկության զգացմունքային կողմը, այլ գնահատում է բնակչությունների երջանկությունը, փորձում հասկանալ դրա վրա ազդող գործոնները և այն իրթանող ազդակները: Այն համեմատաբար նոր ճյուղ է, որը ձգտում է պարզել բարեկեցության տնտեսական որոշիչները, հիմնականում սոցիալական հարցումների միջոցով:

Համաձայն վերջին հետազոտությունների՝ որքան երջանիկ է հասարակությունը, այնքան ավելի արագ կզարգանա այն տարածքը, որտեղ նրանք ապրում են: Այլ կերպ ասած՝ միայն տնտեսությունը չէ, որ ազդում է հասարակության բարեկեցության վրա. այդ մեխանիզմը կարող է նաև հակառակ ուղղությամբ աշխատել: Այս համատեքստում կարելի է մեջբերել տնտե-

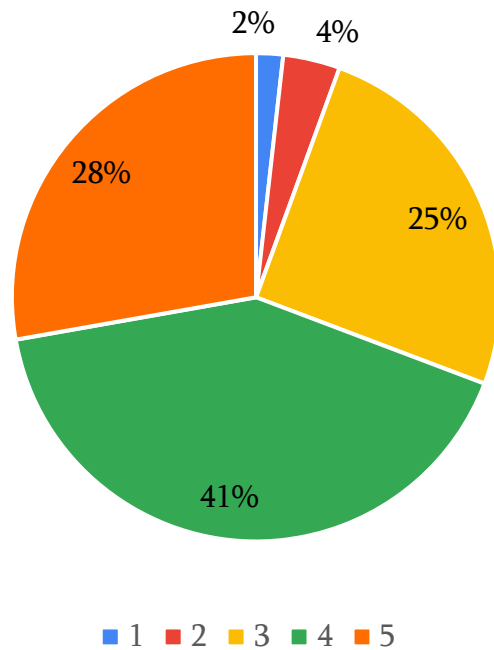
սագիտության առավել ժամանակակից ուղղություններից վարքագծային տնտեսագիտությունը՝ որպես տնտեսության վրա անթրոպոգեն ազդեցության սոցիալական, էմոցիոնալ և կոգնիտիվ բնույթներն ուսումնասիրող շրջանակ [1]:

Վերջին ավելի քան 30 տարիների ընթացքում ի հայտ են եկել երջանկության տնտեսագիտության մի շարք չափումներ: Ամենատարածված տարբերակներից են համախառն ազգային երջանկությունը (GNH) և երջանկության ցուցանիշներ, որոնք նպատակ ունեն հետևել աշխարհի մի շարք երկրներում ապրող մարդկանց բարեկեցությանը [2]: Նմանատիպ ցուցանիշ է նաև երջանկության համաթիվը: Չնայած նրան, որ համաշխարհային երջանկության մասին գեկույցները հիմնված են բազմաթիվ տվյալների վրա, ամենակարևոր աղբյուրը Gallup World Poll ամերիկյան ինստիտուտն է, որը եզակի է իր հետազոտությունների և հարցումների մասշտաբներով [3]:

Համաթիվ վերլուծության համար հենապյուներ հանդիսացող կատեգորիաների հիման վրա տեղական կարծիքն ավելի պատկերավոր ներկայացնելու համար իրականացվել է սոցիալական հարցում [4]: Վերջինիս նպատակն է հասկանալ, թե հայ բնակչությունը որոնք է առավել կարևորում համաշխարհային երջանկության մասին գեկույցում ներառված երջանկության մակարդակը բնորոշող գործոններից [5]: Հարցումն ավելի բազմալսարան և մատչելի դարձնելու նպատակով որոշ գործոններ փոքր-ինչ այլ կերպ են ձևակերպվել, քան դրանց բուն անվանումներն են իրական աղբյուրներում՝ իհարկե չիտելով համաթիվ հիմքում դրված և հիմնավորված գործոնների բնույթները: Հարցման մեջ ներառվել են այլ հարցեր ևս՝ հասկանալու համար նաև հայ հասարակության առաջնահերթությունները երջանիկ զգալու համար և ընթացքում:

Հարցմանը մասնակցել են ինչպես Երևանից, այնպես էլ Հայաստանի բոլոր մարզերից տարբեր տարիքային խմբերի ավելի քան 500 բնակիչներ: Առանցքային հարցը, որով գնահատվել է յուրաքանչյուր մասնակցի երջանկությունը, ձևակերպվել է հետևյալ կերպ. «Գնահատեք Ձեր երջանկությունը 1 - 5 միջակայքում» (զձ. 1): Հարցման միջին արդյունքը կազմել է մոտ 3.9: Հարցվածների 27.8%-ը իր երջանկությունը գնահատել է 5 միավոր, 41.5%-ը՝ 4, իսկ ընդհանուր առմամբ ավելի քան 94.5%-ի համար երջանկության մակարդակը եղել է միջին և բարձր: Առավել մեծ հետաքրքրություն է իրենից ներկայացնում հարցվածների կողմից երջանկության համաթիվ վերաբերյալ գեկույցներում ընդգրկված հիմնական գործոնների կարևորման աստիճանի և նրանց կողմից սեփական

երջանկության գնահատականի համադրությունները:

Գծապատկեր 1. «Գնահատեք Ձեր երջանկությունը 1 - 5 միջակայքում» հարցման ավտոփ նկարագիրը [6]

Այսպես, զձապատկերներ 2-ից 7-ում օրդինատների առանցքը ներկայացնում է երջանկության գնահատման 5 հնարավոր միավորները, արցցիսների առանցքը՝ համապատասխան գործոնի կարևորման կարգավիճակի մասնաբաժինը ընդհանուր պատասխանների մեջ: Ըստ զձապատկեր 2-ի՝ այն մարդիկ, ովքեր գնահատել են իրենց երջանկությունը 1 միավոր, նյութական բարեկեցությունը համարել են կա՛մ անհրաժեշտ, կա՛մ կարևոր: Իսկ ամենամեծ խումբը, որ չի կարևորել նյութական բարեկեցությունը, երջանկության 2 միավոր գնահատածներինն է:

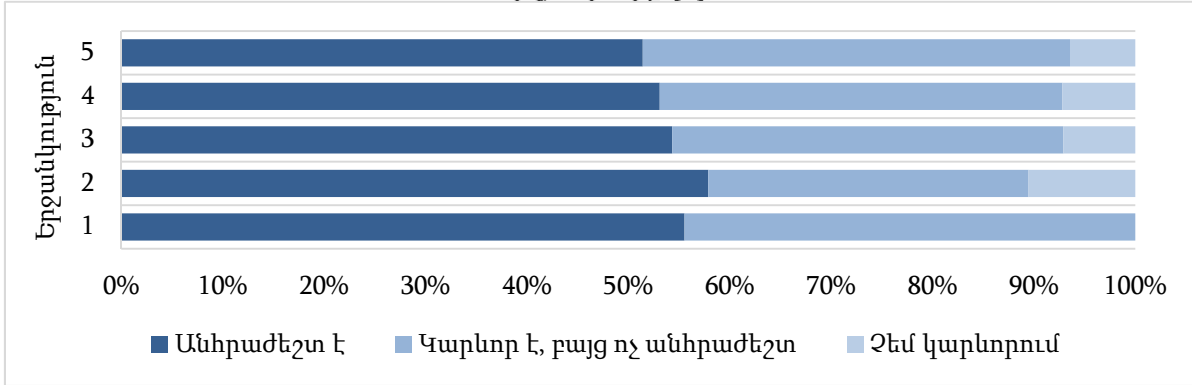
Գձապատկեր 3-ում նկատում ենք՝ բոլոր խմբերում գերակշռում է «կարևոր է, բայց ոչ անհրաժեշտ» պատասխանը: Ընդգծենք մի քանի հետաքրքիր փաստ ևս հասարակական աջակցության նկատմամբ մարդկանց վերաբերմունքի մասին.

1. Այն խումբը, որն ամենաքիչն է անհրաժեշտ համարել այս ցուցանիշը, երջանկության մակարդակը 4 և 5 միավոր գնահատածներն են:

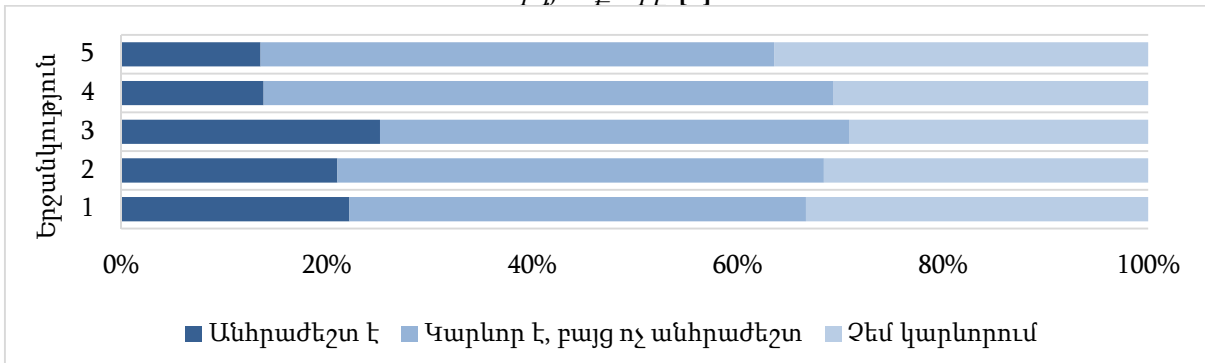
2. Ամենաշատն անհրաժեշտ համարողները 3 միավոր երջանկություն գնահատողներն են, ինչպես նաև նրանց բաժին է ընկնում ամենաքիչ տոկոսը, ովքեր չեն կարևորել ցուցանիշը:

3. Երջանկության 1 և 2 միավորներն ընտրածների 20-22%-ը ցուցանիշը համարում է անհրաժեշտ: Դա միջին տվյալ կարող ենք համարել բոլոր խմբերի մեջ:

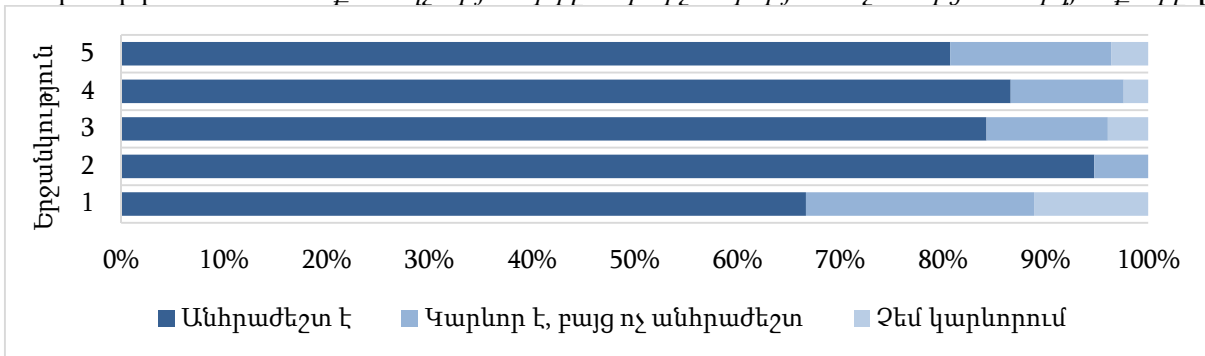
Գծապատկեր 2. «Գնահատե՞ք նյութական բարեկեցության դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

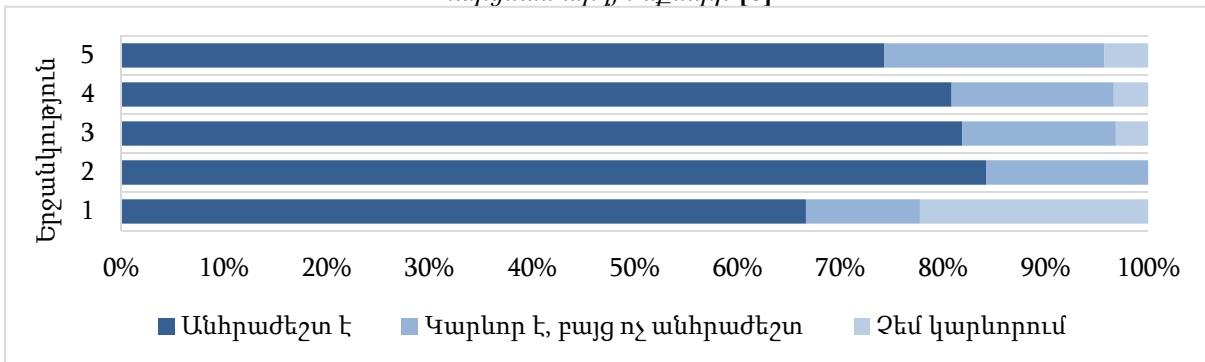
Գծապատկեր 3. «Գնահատե՞ք հասարակական աջակցության դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

Գծապատկեր 4. «Գնահատե՞ք առողջության դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

Գծապատկեր 5. «Գնահատե՞ք սեփական ընտրություններում ազատության դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

Գծապատկեր 4-ն արտացոլում է տրամաբանական իրականությունը. առողջ մարմնում առողջ հոգի: Հարցվածների 70-80%-ը համարել է ցուցանիշն անհրաժեշտ պայման և միայն 10-20%-ն է, որ այն կարևորել, բայց չի համարել

անհրաժեշտ: Այսպիսի հստակ պատկերը որոշ չափով կարող է մեկնաբանող գործոն հանդիսանալ այն փաստի համար, որ ՀՀ-ն առողջ երեխաների ծնունդով բարձր դիրք է գրավում:

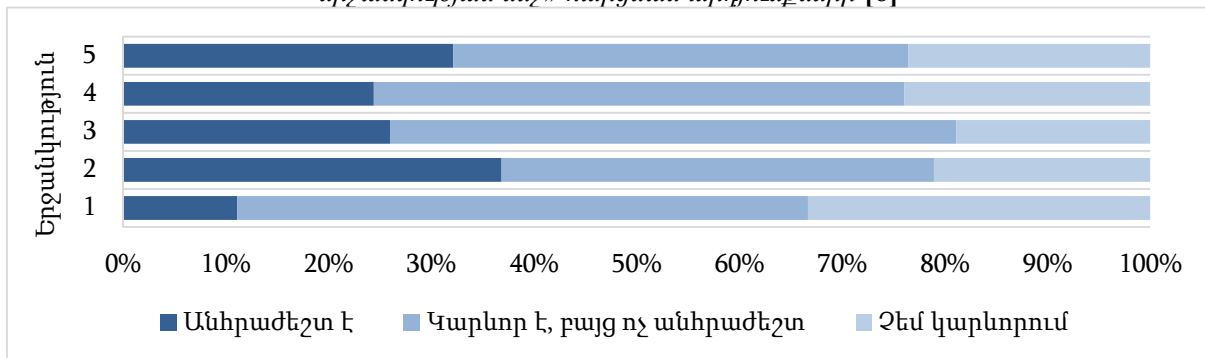
«Ազատություն սեփական ընտրություններում» պայմանն ամենաքիչն անհրաժեշտ է համարել սեփական երջանկությունն ամենացածր գնահատած խումբը: Այստեղ բացատրությունը կարող է լինել հոգեբանության տեսանկյունից, որի բազում ներկայացուցիչներ արդեն իսկ անդրադարձել են այդ խնդրին: Այն մարդիկ, ովքեր չունեն ազատություն իրենց որոշումներում, ամենաքիչը չեն կարողանում լիարժեք երջանիկ լինել: Նրանց մեջ կան շատերը, ովքեր չեն նկատում այդ ազատության կարևորությունը և անազատության ազդեցությունը իրենց առօրյա կյանքի վրա: Սույն բացատրությունը աշխատում է նաև հակառակ տրամաբանությամբ. մարդիկ, ովքեր իրենց երջանիկ չեն համարում, չեն կարևորում նաև ազատությունը, գուցե այն պատճառով, որ չեն տեսնում դրա ազդեցությունը իրենց ներկայի և ապագայի վրա: Ինչը վերաբերում է մնացած խմբերին, նկատենք՝ գրեթե բոլորը դա համարում են կա՛մ անհրաժեշտ, կա՛մ կարևոր, և միայն մոտ 5%-ն է, որ գտնում է՝ դա կարևոր չէ:

Բարեգործության վերաբերյալ հարցման արդյունքում «Անհրաժեշտ է» պատասխանի քիչ և «կարևոր է, բայց ոչ անհրաժեշտ»-ի մեծ մասնաբաժինը ենթադրաբար կապված է հասարակության հիմնական մասի նյութական

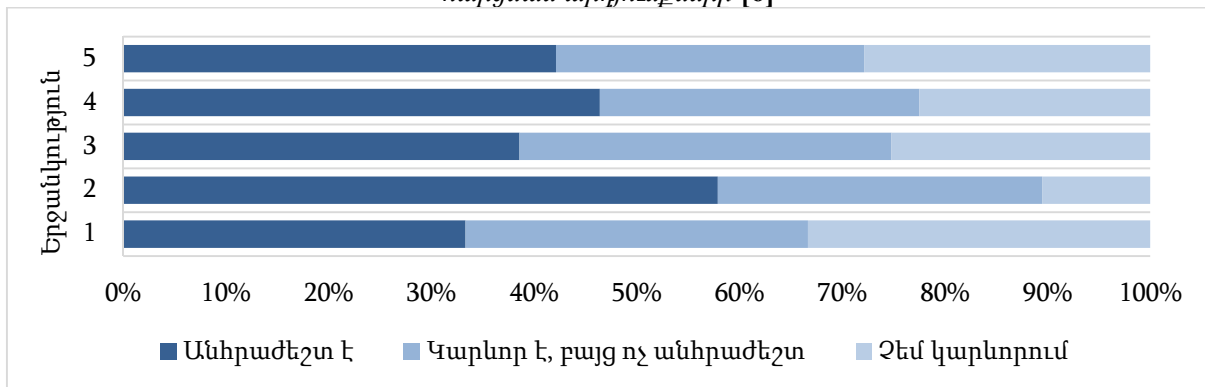
միջոցների խնդիրների հետ: Այսինքն՝ մարդիկ կարևորում և զգում են դրա կարիքն իրենց կյանքում, բայց այդ պակասը լրացնելու հնարավորություն չունեն: Սակայն այս բացատրությունը չի կարող միանշանակ լինել, քանի որ մենք տեսնում ենք, որ կա մի սովորական գանգված, ովքեր չեն կարևորում այդ գործոնը, և նրանք հիմնականում երջանկությունը 1 միավոր գնահատողներն են: Այս խմբի՝ հարցման մեջ ներառված՝ երջանկության գրեթե բոլոր բաղադրիչների չկարևորելը կարող է բացատրվել նրանով, որ մարդիկ զգում են ինչ-որ ճնշվածություն կապված տարբեր գործոնների առկայության կամ որոշների բացակայության հետ, սակայն չեն ընդունում դրանց կարևորության աստիճանը:

Երջանկության համաթվի վերլուծության հիմքում ընկած վերջին գործոնը «կոռուպցիայի բացակայությունն» է: Գծապատկեր 7-ում տեսնում ենք գրեթե նույն պատկերը, ինչ նախորդ գծապատկերում: Այն որպես անհրաժեշտություն դիտարկողները կազմում են հարցվածների մեծ մասը, իսկ չկարևորողները առավելապես սեփական երջանկության մակարդակը 1 միավորով բնորոշածների խմբից են:

Գծապատկեր 6. «Գնահատե՞ք այդ անձանց ուղղված օգնության, բարեգործության բաղադրիչի դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

Գծապատկեր 7. «Գնահատե՞ք կոռուպցիայի բացակայություն բաղադրիչի դերը Ձեր երջանկության մեջ» հարցման արդյունքները [6]

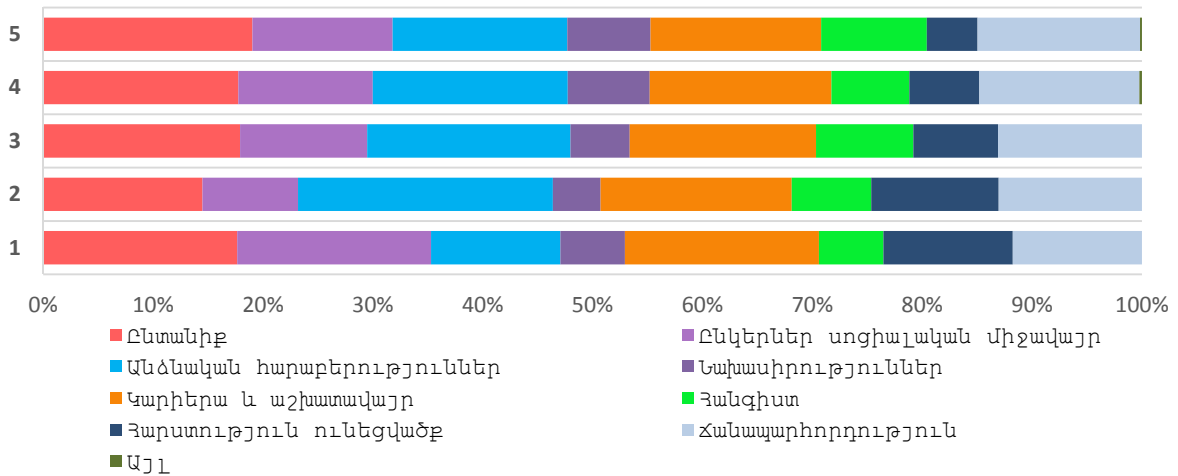

Յուրաքանչյուր գործոնը վերլուծելուց զատ կարևոր է նաև երջանկության «մնացորդային» բացատրությանն անդրադառնալը, այսինքն՝ երևույթի այն մասին, որը չի բացատրվում համաշխարհային երջանկության մասին զեկույցում ներառված գործոններով: Այս, ինչպես նաև ՀՀ բնակչության լիարժեք երջանկությանը պակասող գործոնների մասին հավելյալ տեղեկատվություն հավաքելու համար հարցման մեջ ընդգրկվել են այլ հարցադրումներ ևս:

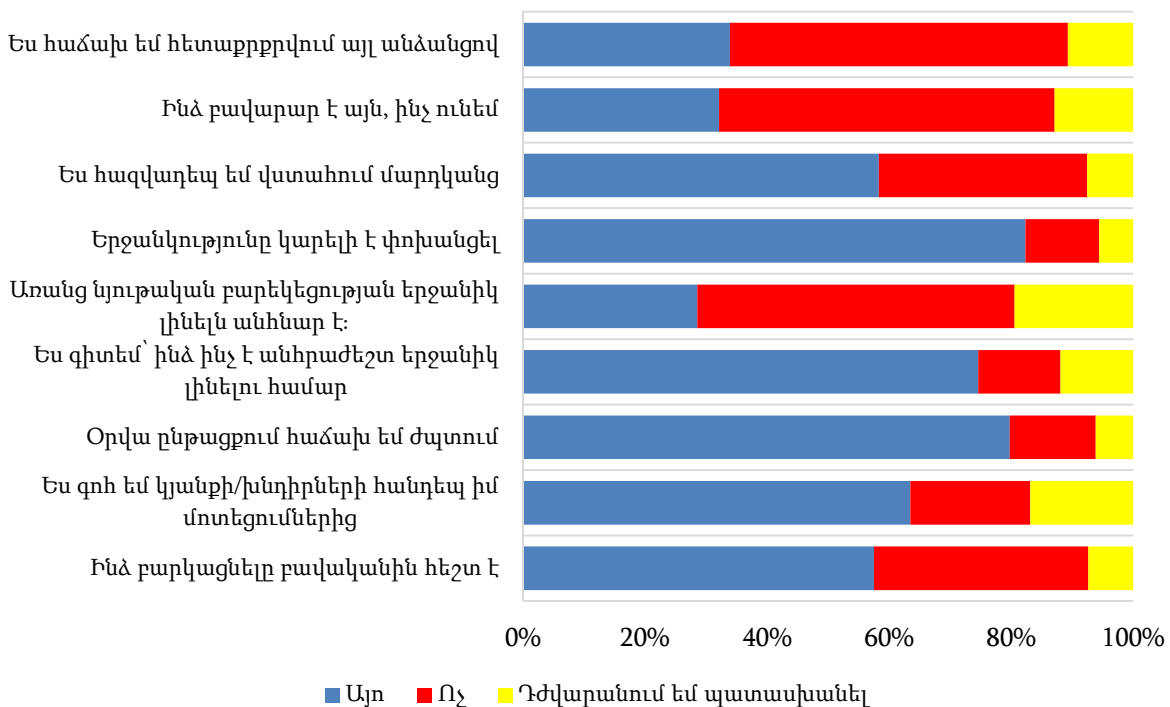
Գծապատկեր 8-ը կառուցված է նույն տրամաբանությամբ, ինչ նախորդները: Հնարավոր ուղղությունները կամ բնագավառները, որոնցում մարդիկ կցանկանային ավելացնել իրենց երջանկությունը, խմբավորված են 8

խմբերում և հավելյալ 9-րդ «այլ» խմբում: Ընտրել հնարավոր է եղել միանգամից մի քանի տարբերակ, սակայն ոչ ավել քան 5 տարբերակ: Ինչպես երևում է, ըստ երջանկության գնահատականի, բոլոր խմբերում մեծ մասնաբաժին են կազմում ընտանիքը, անձնական հարաբերությունները և կարիերան: Սրանք այն հիմնական ոլորտներն են, որոնցում մարդիկ կարծում են, որ ունեն երջանկության պակաս: Նկատենք նաև հետևյալ օրինաչափությունը. որքան ավելի երջանիկ են հարցման մասնակիցները, այնքան ավելի շատ են ձգտում ավելացնել իրենց երջանկությունը նախասիրությունների ու ճանապարհորդությունների ուղղությամբ և ավելի քիչ են զգում նյութականի պակաս:

Գծապատկեր 8. «Ո՞ր բնագավառում կամ հասկացության շրջանակներում կբարձրացնեիք Ձեր երջանկությունը» հարցման արդյունքները [6]

Գծապատկեր 9. «Համաձայն եք» հարցման արդյունքները [6]

Քիչ տեսակարար կշիռ ունեն նաև «հանգիստ» և «հարստություն» բաղադրիչները: Հարստության դեպքում կարող ենք արձանագրել, որ այն մարդիկ, ովքեր երջանկությունը գնահատել են 5 միավոր, ամենաքիչն են դրանում պակաս տեսնում, ինչպես նաև հենց նրանք ամենաքիչն էին նյութական բարեկեցությունը կարևորում:

Քննարկման հիմնական առարկայի ավելի մանրամասն վերլուծության համար առանձնացվել են նաև հարցադրումներ՝ պնդումների տեսքով:

Հարցվածները բոլոր բնութագրիչների դեպքում հիմնականում ընտրել են այո կամ ոչ պատասխանները: «Այո» պատասխանը գերակշռում է «Ես հազվադեպ եմ վստահում մարդկանց», «Երջանկությունը կարելի է փոխանցել», «Ես գիտեմ՝ ինձ ինչ է անհրաժեշտ երջանիկ լինելու համար», «Օրվա ընթացքում հաճախ եմ ժպտում», «Ինձ բարկացնելը բավականին հեշտ է», «Ես գոհ եմ կյանքի/խնդիրների հանդեպ իմ մոտեցումներից» պնդումների դեպքում, իսկ «ոչ»-ը՝ «Ես հաճախ եմ հետաքրքրվում այլ անձանցով», «Ինձ բավարար է այն, ինչ ունեմ», «Առանց նյութական բարեկեցության երջանիկ լինելն անհնար է» հարցադրումների համար:

Վստահության և երջանկության միջև առկա դրական կախվածությունը ներկայացնող մի շարք հետազոտություններում բացահայտվել է, որ վստահության ազդեցությունը երջանկության վրա ավելի մեծ է, քան հակառակ դեպքում [7, p. 68-69]:

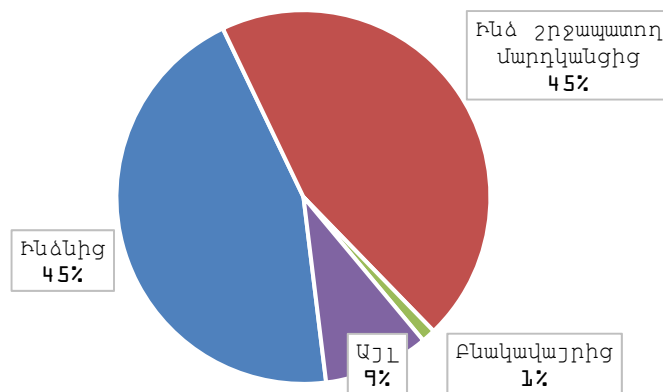
Հարցման արդյունքում պարզ է դարձել, որ հարցվողների գրեթե 60%-ին հեշտ է

բարկացնել: Հաճախ բարկության զգացումը ասոցացվում է երջանկության պակասի հետ, սակայն, համաձայն BBC-ի կողմից իրականացրած հետազոտության, մարդիկ ավելի երջանիկ են, եթե կարողանում են զգալ իրենց ցանկացած հույզերը, նույնիսկ եթե այդ հույզերը տհաճ են, ինչպիսիք են զայրույթը և ատելությունը [8]:

Հարցվողների 80%-ից ավելին համաձայնել է, որ երջանկությունը կարելի է փոխանցել: Հետազոտողներն այս երևույթն անվանում են հուզական վարակ. մեկ անձի հույզերը փոխանցվում են մյուսին, ընդ որում, տարբեր տեսակի հույզեր՝ զայրույթ, տխրություն, վախ, անգամ՝ երջանկություն, խանդավառություն: Երբ մենք ընդօրինակում ենք ինչ-որ մեկի դեմքի արտահայտությունները (միմիկաները), դրանք մեր ուղեղներում առաջացնում են ռեակցիաներ, որոնք ստիպում են մեզ զգալ նույն զգացողությունները [9]: Որոշ աշխատություններ էլ անդրադարձել են ինչպես երջանկության, այնպես էլ մյուս բոլոր զգացումների փոխանցմանը այլընտրանքային ուղիների, օրինակ սոցիալական ցանցերի միջոցով [10]:

Հաջորդ հարցադրումը ներկայացնում է երջանկության կախվածության բնույթը: Նկատենք, որ 2 խմբերը, որոնցից մեկի անդամները համարում են, որ երջանկությունը կախված է իրենցից, իսկ մյուսինը՝ շրջապատող մարդկանցից, հավասար մասնաբաժիններ ունեն ընդհանուր մասնակիցների կազմում:

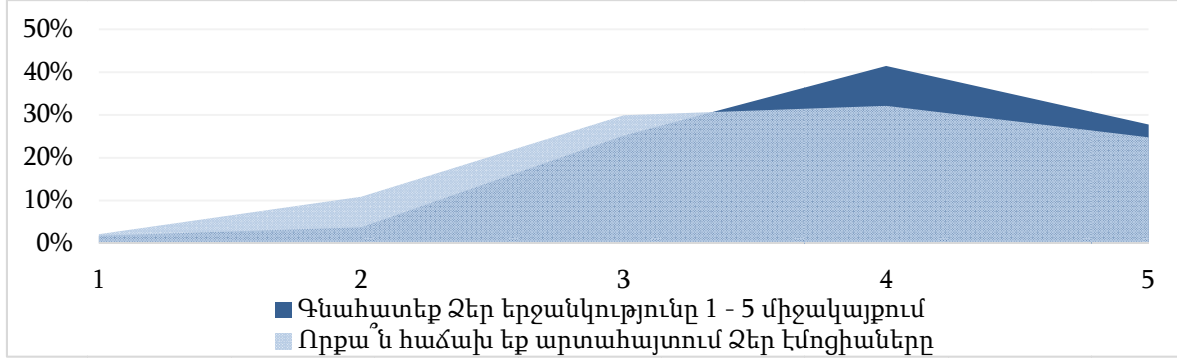
Գծապատկեր 10. «Իմ երջանկությունը առավելապես կախված է» հարցման արդյունքները [6]

Ամենաքիչ նախապատվություն ստացածը բնակավայրից կախվածության տարբերակն է: Այս առումով շատ հետաքրքիր հետազոտություն են պատրաստել Ուորվիքի, Նյուքասլի և Շեֆիլդի համալսարանների հետազոտողները՝ ցույց է տրվել բնության, կանաչ տարածքների և անհատական մտավոր-հոգեկան բարեկեցու-

թյան միջև կապը: Ըստ հետազոտության արդյունքների, յուրաքանչյուր մարդու տնից 300 մետր հեռավորության վրա գտնվող կանաչապատ տարածքների ընդամենը 2,5 հեկտար անը կապված է կյանքի բավարարվածության 8%, ինքնագնահատականի 7% և երջանկության 5% աճի հետ [11]:

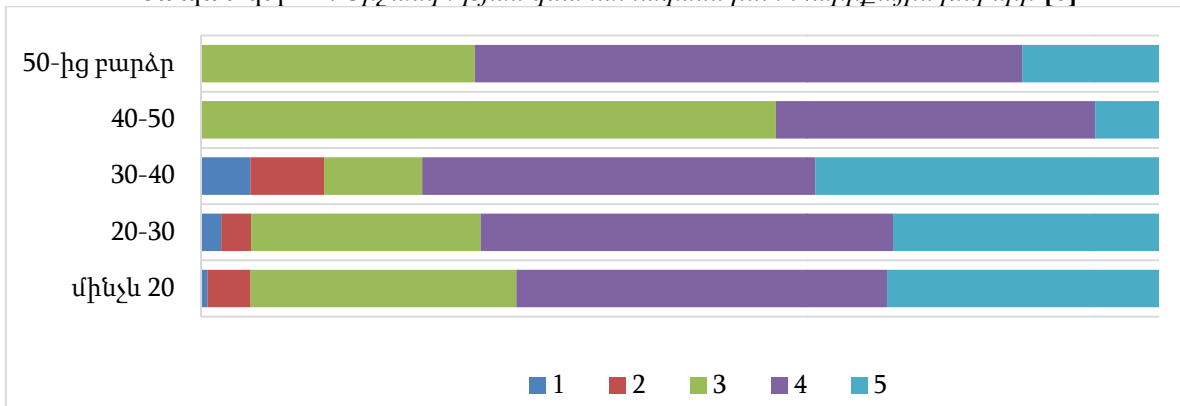
Գծապատկեր 11. «Որքա՞ն հաճախ եք արտահայտում Ձեր էմոցիաները» հարցման արդյունքները [6]

Վերոնշյալ գծապատկերից ակնհայտ է դառնում, որ երկու երևույթների գնահատականների մասնաբաժինները նույն միտումներն են արձանագրել. մասնակիցների ամենամեծ տոկոսը երկու հարցադրումներին էլ 4 միավոր է գնահատել: Էմոցաների արտահայտման վերաբերյալ կա ուշագրավ հետազոտություն, որտեղ դա տարբերակվում է ըստ սեռերի: Վերջինս հետաքրքրել է մեզ, քանի որ հարցմանը մասնակցողների 50%-ից ավելին կանայք են: Հոգեբանները կարծում են՝ կանայք և տղամարդիկ տարբեր կերպ են մշակում և

արտահայտում իրենց հույզերը: Բացի զայրույթից, կանայք ավելի ինտենսիվ են վերապրում զգացմունքներ և ավելի բացահայտ են կիսում դրանք ուրիշների հետ: Մասնավորապես, կանայք արտահայտում են ավելի շատ «հասարակական» հույզեր, ինչպիսին է օրինակ երախտագիտությունը, ինչը նույնպես երջանկության հարուցիչ է: Սա բացատրում է այն տեսությունը, որ կանանց երջանկությունն ավելի շատ կախված է հարաբերություններից, քան տղամարդկանցը:

Գծապատկեր 12. Երջանկության գնահատականն ըստ տարիքային խմբերի [6]

Վերոնշյալ գծապատկերում ներկայացված արդյունքների հանգում են նաև շատ արտասահմանյան հետազոտողներ: Պոզիտիվ հոգեբանության փորձագետ Փոլ Քրիստերն իր աշխատություններում նշում է, որ մարդու ամենաերջանիկ շրջանները մինչև 20 և 50-ից բարձրն են: Մեկ այլ հետազոտություն, որի մասին տեղեկանում ենք BBC-ի միջոցով, մատնանշում է 65-79 տարիքային շրջանը՝ որպես ամենաերջանիկը [12]:

Չնայած նրան, որ հարցվողների ընդամենը 1%-ն էր գտել, որ իր երջանկությունը կախված է բնակավայրից, այնուամենայնիվ 69.2%-ը դրական է պատասխանել այն հարցին, թե արդյոք բնակավայրի կամ շրջապատի փոփոխությունը կարող է ավելացնել իրենց երջանկությունը: Չգտումը դեպի առավել

բարեկեցիկ կյանք մարդիկ կապում են այլ տարածաշրջանի հետ, որը պետական և ազգային շահերի տեսանկյունից բացասական երևույթ է: Եթե բնակիչը իր երկրում իրեն երջանիկ չի զգում, հետևաբար նա ամեն կերպ կփորձի դուրս գալ այդտեղից առանց որևէ ներդրում ունենալու իր երկրի տնտեսությունում: Այս էր նաև պատճառը, որ Բուլթանը դեռևս 1972թ-ին գերադասեց երկրում երջանկության մակարդակը այլ տնտեսական ցուցանիշներից և ներդրեց ներքին ազգային երջանկություն ցուցանիշը: Վերջինս համարվում է թագավորության գլխավոր տնտեսական ցուցիչը, ինչպիսին ՀՀ և շատ այլ երկրների համար ՀՆԱ-ն է:

Աղյուսակ 1. Համապատասխան հարցերի պատասխանների վիճակագրություն [6]

	Այո	Ոչ	Դժվարանում եմ պատասխանել
Ձեր բնակավայրի կամ շրջապատի փոփոխությունը կարող է ավելացնել Ձեր երջանկությունը:	69.2%	10.3%	20.4%
Կգոհաբերե՞ք այսօրվա երջանկությունը ապագայի համար:	37.5%	31.0%	31.5%

Հարցման ինքնատիպ արդյունք է ստացվել «Կգոհաբերե՞ք այսօրվա երջանկությունը ապագայի համար» հարցի դեպքում: «Այո», «Ոչ», «Դժվարանում եմ պատասխանել» տարբերակները գրեթե հավասար են ընտրվել՝ համապատասխանաբար՝ 37.5%, 31.0% և 31.5%: Տեխասի համալսարանի պրոֆեսոր Ռաջ Ռագունաթանը մանրակրկիտ հետազոտություն

է կատարել «Երջանկություն այսօր, թե՛ երջանկություն հետո» վերանազրով և անդրադարձել երջանկության ու մեր ուշադրության միջև առկա կապին՝ բացահայտելով, թե ցանկացած պահին ուշադրության կետրոնացումը ինչպես կարող է ազդել մեր երջանկության վրա [13]:

Աղյուսակ 2. Համապատասխան հարցերի պատասխանների վիճակագրություն [6]

	Ռիսկ	Հարմարավետություն	Դժվարանում եմ պատասխանել
Արագ որոշում կայացնելիս կնախընտրեք ռի՛սկ, թե՛ հարմարավետություն:	38.1%	44.6%	17.3%
	Առողջությունը երջանկության	Երջանկությունը առողջության	Դժվարանում եմ պատասխանել
Առողջություն երջանկության հաշվին, թե՛ երջանկություն՝ առողջության:	38.5%	32.9%	28.6%

Հարցվողների 44.6%-ը արագ որոշում կայացնելիս կնախընտրի հարմարավետություն, իսկ 38.1%-ը՝ ռիսկի կոնցեպտ: Մասանգիտական գրականության մեջ քննարկվել է ռիսկի և երջանկության միջև առկա կախվածությունը, ավելին՝ տարբերակվել է կարճաժամկետ և երկարաժամկետ երջանկություններ: Չնայած ընդհանուր հայտարարի գիտնականները դեռևս չեն եկել, սակայն առանձնացնենք մի կերևոր եզրահանգում ևս՝ կարճաժամկետ երջանկությունն ավելացնում է ինքնավստահությունը, սակայն այն միշտ չէ. որ հանգեցնում է «ռիսկի

ախորժակի» մեծացման [7, p. 72]: Նկատենք նաև, հարցվողների ձայները գրեթե հավասարապես կիսվել են առողջության և երջանկության միջև ընտրություն կատարելիս:

Սյուս հարցադրումը նվիրված է տարիքի և երջանկության միջև առկա կապին, որի արդյունքներով հարցվողների գերակշիռ մեծամասնությունը պատասխանել է, որ երջանկությունը կախված չէ տարիքից: Իսկ մնացյալ ձայների մեջ մեծ մասն առանձնացրել է 20-40 տարեկան հասակը:

Աղյուսակ 3. Համապատասխան հարցերի պատասխանների վիճակագրություն [6]

	մինչև 20 տարեկան	20 - 40 տարեկան	40 տարեկանից հետո	Երջանկությունը կախված չէ տարիքից
Ամենալավ տարիքը երջանիկ լինելու համար	5.0%	19.0%	0.4%	75.6%

Ամփոփելով կատարված ուսումնասիրությունները և դրա արդյունքների վրա հիմնվելով՝ առանձնացնենք մի քանի կարևոր եզրահանգում.

1. Տնտեսագիտությունում հասարակության երջանկությունը, ըստ վերջին շրջանի հետազոտությունների, առանձնակի նշանակություն է ստացել՝ կապված այն քանի հետ, որ բնակչության երջանկությունն ու տնտեսության

Օգտագործված գրականության ցանկ

զարգացումը փոխադարձ ազդեցություն ունեն միմյանց վրա:

2. Համաշխարհային երջանկության մասին զեկույցը ոչ միայն տալիս է երկրների ռեզիդենտների երջանկության մակարդակների քանակական գնահատականներ, այլև առանձնացնում է գործոններ, որոնք առավել մեծ ազդեցություն ունեն դրա վրա:

3. Հարցվածների 94.5%-ն իր երջանկության մակարդակը գնահատել է միջին և բարձր:

4. Հարցվածների մեծ մասն իր երջանկության համար անհրաժեշտ է համարել առողջությունը և ազատությունը սեփական որոշումներում, իսկ համեմատաբար ամենաքիչ կարևորությունը տվել են հասարակական աջակցությանը:

5. Հարցման համաձայն՝ հայ հասարակությունը առավելապես ձգտում է ավելացնել իր երջանկությունը ընտանիք, անձնական հարաբերություններ և կարիերա բնագավառներում: Իսկ ամենաքիչը երջանկության պակաս զգում է հարստության և նախասիրությունների շրջանակներում:

6. Տնտեսագիտության տեսանկյունից կարևորում ենք Հայաստանում գործազրկության մակարդակի նվազեցմանն ուղղված միջոցառումները, աշխատանքային պայմանների և կադրային քաղաքականությունների բարելավումը, որոնք ոչ միայն կբարձրացնեն ՀՀ քաղաքացիների երջանկությունը (ինչպես ցույց տվեց հարցումը, բնակչությունը զգում է երջանկության պակաս կարիերայի և աշխատավայրի հետ կապված հարցերում), այլև կնպաստեն երկրի զարգացմանը:

7. Ինչ վերաբերում է այլ գործոններին, հարցման արդյունքներից ելնելով՝ կարևորում ենք նաև երկրում առողջապահության համակարգի բարելավման անհրաժեշտությունը, մասնավորապես՝ պետական աջակցությունն ու կարգավորումն այս գործում: «Ընտանիք» հասկացությանը նույնպես մեծ դեր էր տրվել հարցման մասնակիցների կողմից: Ուստի ուսումնասիրաստիարակյական գործընթացում կարևորում ենք ընտանիքի ինստիտուտի պահպանմանն ուղղված միջոցառումների շարունակական ապահովումը ևս:

1. **Kirkpatrick, Charles D., Dahlquist, Julie R.** Technical Analysis, The Complete Resource for Market Technicians, 2007, p. 49
2. Happiness Economics, <https://www.investopedia.com/terms/h/happiness-economics.asp>
3. <https://worldhappiness.report/ed/2020>
4. https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfQyS2c2RF2TWwhSdwOFcP0SR6Xbv6SHgMz25jtB1wPw86pQ/viewform?fbclid=IwAR3sxEnPs2dPcSTyJzVuNHnJQ911P-voh4eiSzhmZfQk8u7_2vUzYo2f1Y
5. **John F. Helliwell, Richard Layard, Jeffrey D. Sachs, and Jan-Emmanuel De Neve,** World Happiness Report 2020: Technical Box 1, p. 22, <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf>
6. <https://docs.google.com/spreadsheets/d/e/2PACX-1vSnHSGkUiAI0ta-OhLAY3sWG8IgZ2ZwSwm6cKLSkqNVRG4dkP5nWh9B--e6NkjqKhGOKB1hjgNoWJiZ/pubhtml?gid=0&single=true>
7. How does happiness relate to economic behaviour? A review of the literature, Tom Lane, Journal of Behavioral and Experimental Economics 68, 2017
8. Anger and hatred can make us feel happy, says study, <https://www.bbc.com/news/health-40900811>
9. How emotions, like colds, are contagious, <https://www.eehealth.org/blog/2019/05/emotions-contagious>
10. **Adam D. I. Kramer, Jamie E. Guillory, and Jeffrey T. Hancock,** Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks, 2014, <https://www.pnas.org/content/pnas/111/24/8788.full.pdf>
11. Why your happiness depends on living next to as much green space as you possibly can, <https://www.theladders.com/career-advice/why-your-happiness-depends-on-living-next-to-as-much-green-space-as-you-possibly-can>
12. Why you may have to wait until 70 to be truly happy, <https://globalnews.ca/news/4956453/happiest-ages-16-70>
13. Happiness Now, Or Happiness Later?, <https://www.psychologytoday.com/us/blog/sapient-nature/201203/happiness-now-or-happiness-later>

Տճանա/Հանձնվել է՝ 21.11.2020
 Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 26.11.2020
 Принята/Ընդունվել է՝ 02.12.2020